
13.05.09

PSALLENES

KAREL DE STOUTE

—
ATRIUM & KAMERMUZIEKZAAL - 20.00

CONCERTGEBOUW

BIO

De gregoriaanse groep Psallentes werd in 2000 opgericht door Hendrik Vanden Abeele. Het ensemble gaat met professionele stemmen op zoek naar het wezen van het gregoriaans in verschillende historische stadia. Bijzondere aandacht gaat uit naar het gregoriaans van de late middeleeuwen en de renaissance. Inzichten hierover worden gevoed door praktijk-gebaseerd onderzoek, zoals dat van Vanden Abeele in het kader van zijn doctoraatsstudie over laatmiddeleeuws Gents gregoriaans aan de Universiteit Leiden (2004-2009).

Psallentes realiseerde allerlei concerten en cd's, vaak in samenwerking met gerenomeerde ensembles als Capilla Flamenca, La Fenice en Millenarium, of organisten als Arnaud Vande Cauter, Pascale Van Coppennolle en Joris Verdin. In deze projecten staat vaak het alternatim-gregoriaans centraal, een uitvoeringspraktijk die het belang van een gregoriaanse context voor de uitvoering van laatmiddeleeuwse en renaissance-muziek onderstreept. De twee nieuwste producties van Psallentes betreffen een cd met gregoriaans van Etienne de Liège in een 15e-eeuwse versie (*In festo sanctissimae Trinitatis*, Ricercar 249)* en een cd rond het *Llibre Vermell de Montserrat*.

*cf. het derde deel van deze performance: 'Bij het feest van de Heilige Drievuldigheid'

Hendrik Vanden Abeele is pianist en zanger. Hij is stafleid en onderzoeker bij het Orpheus Research Centre in Music te Gent, en docent aan de conservatoria van Rotterdam en Den Haag. In 2000 stichtte hij het gregoriaanse ensemble Psallentes. Daarnaast werkt Vanden Abeele sinds 2004 aan een Doctoraat in de Kunsten aan de Academie der Kunsten van de Universiteit Leiden (met doctoraatsopleiding docARTES aan het Orpheus Instituut te Gent). Hij bestudeert de uitvoeringspraktijk van het gregoriaans in het 15e-eeuwse Gent en gaat daarbij op zoek naar een hedendaagse uitvoeringsstrategie.

Edward De Maesschalck werd in 1977 doctor in de geschiedenis en werkte nadien voor de openbare omroep als programmamaker (1979-1997), programma-adviseur van Canvas (1997-2007) en vandaag als redacteur communicatie. Hij schreef ook heel wat historische boeken, onder meer over België, Karl Marx, de Franse revolutie, de Bond van grote en jonge gezinnen, het Davidsfonds en in 2008 over *De Bourgondische vorsten*. Hij is tevens voorzitter van de afgestudeerde historici van de KULeuven.

UITVOERDERS

PSALLENTES

bas

LIEVEN DEROO

CONOR BIGGS

PIETER COENE

bariton

HENDRIK VANDEN ABBEELE

PHILIPPE SOUVAGIE

tenor

PAUL SCHILS

artistieke leiding

HENDRIK VANDEN ABBEELE

PROGRAMMA

ORBITA SOLARIS

DRIE GREGORIAANSE STERREN AAN HET BOURGONDISCHE FIRMAMENT

Bij het feest van de Heilige Lambertus

- Lectio Hic puerulus
- Responsorium Gloriosus martyr Lambertus
- Lectio Quamvis juvenis
- Responsorium Sanctus Lambertus
- Lectio Postquam Teodardus
- Responsorium Sanctum Domini Lambertum

Lezing door Edward De Maesschalck

- Algemeen-historische schets van het tijdperk van Karel de Stoute

Bij het feest van de Zeven Smarten van Maria

- Introitus Veni in altitudinem
- Prosa Astat virgo
- Offertorium Doleo super te
- Communio Epulare et gaudere

Lezing door Hendrik Vanden Abeele

- De muzikale cultuur ten tijde van Karel de Stoute

Bij het feest van de Heilige Drievuldigheid

- Antifoon Caritas Pater est
- Responsorium Gloria Patri
- Lectio Et satis est
- Responsorium Summe Trinitati
- Responsorium Benedicamus Patri
- Hymnus O lux beata

Orbita solaris: Drie gregoriaanse sterren aan het Bourgondische firmament

In dit drieluik evoceert de gregoriaanse groep Psallentes de nog steeds erg vitale situatie van het gregoriaans in de late middeleeuwen. In tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt, is het gregoriaans in die periode van de muziekgeschiedenis helemaal niet zo 'vervallen' of 'gemutileerd'. Het is net de meest gehoorde muziekvorm in de westerse wereld (dagelijks en overal), het komt tot ons via rijke, gedetailleerde en prachtig verluchte manuscripten en het is nog steeds de eerste en belangrijkste voedingsbron voor de Nederlandse polyfonie, die in de vijftiende eeuw zowat haar hoogtepunt beleefde.

Psallentes presenteert in drie delen achtereenvolgens gezangen voor de Heilige Lambertus, voor het feest van de Zeven Smarten van Maria en voor het feest van de Heilige Drievuldigheid.

Bij het feest van de Heilige Lambertus

Voor de *Gesta Sancti Lamberti* werkt Psallentes met muziek van de Luikse bisschop Stephanus. Van hem zijn drie officies bekend: voor de Heilige Drievuldigheid, voor zijn naamgenoot de Heilige Stephanus en voor de Heilige Lambertus. Deze Lambertus werd geboren in de eerste helft van de zevende eeuw, en was bisschop van Maastricht vanaf 670 tot in 706, toen hij in Luik vermoord werd. Als bisschop van Maastricht werd hij daar begraven, maar zijn opvolger Hubertus liet zijn lichaam naar Luik overbrengen, waar zijn graf en de bedevaart erheen mee de stad ontwikkelden. De aanbidding van de Heilige Lambertus zou zich over een groot deel van Europa verspreiden; daarvan getuigen de vindplaatsen van drie

manuscripten, die Psallentes consulteerde voor de vertolking van enkele responsoria uit de eerste nocturne: Utrecht, Kamerijk en Augsburg. Het eerste deel van deze performance omcirkelt aldus het Bourgondische grondgebied.

Bij het feest van de Zeven Smarten van Maria

In het tweede luik legt Psallentes zich toe op een bijzonder Vlaams-Bourgondisch getint feest: de herdenking van de Zeven Smarten van Maria. Het feest bestond al in de dertiende eeuw in Duitsland en kende een belangrijke impuls via de synode van Keulen (1423). Het raakte vervolgens sterk verspreid in de Nederlanden en werd ook in en vanuit hoofse kringen sterk gepromoot. Na de dood van Karel de Stoute (1477) en Maria van Bourgondië (1482) en de daaropvolgende politieke en economische instabiliteit in de Nederlanden, werd het feest mede op initiatief van Filips de Schone nog sterker gecultiveerd. Onder de vele officieteksten die werden samengesteld, vinden we deze van Petrus Verhoeven, alias de Manso, rector van het vrouwenklooster Thabor bij Mechelen. Zijn tekst werd op muziek gezet door Petrus Duwez, gedurende lange tijd zanger in de hofkapel. Zijn versie werd door Franciscus van Busleyden, proost van St.-Donaas in Brugge en leraar aan het Bourgondische hof, als meest geschikte geselecteerd, en wordt hier uitgevoerd.

Bij het feest van de Heilige Drievuldigheid

Het laatste deel van deze evocatie richt zich op een andere laatbloeiër onder de christelijke feesten: het officie voor de Heilige Drievuldigheid. In tegenstelling tot de meeste feesten in de katholieke kerk is het feest van

---

---

de Heilige Drievuldigheid geen evocatie van een gebeurtenis in het leven van Jezus, Maria of de apostelen, noch een verering van een heilige. Niet zoiets concreets als het lijden of sterven staat erin centraal, maar wel een van de kerndoctrines van het christelijke geloof, namelijk dat in God drie personen zijn: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Bisschop **Etienne de Liège** was in de vroege tiende eeuw dermate geboeid door dit concept van de drie-in-één, dat hij er een gregoriaans officie over schreef. Het kende een snelle en ruime verspreiding, maar moest toch ruim vier eeuwen wachten op erkenning als universeel feest. Psallentes zingt dit officie uit een opmerkelijk manuscript uit de Gentse Sint-Baafsabdij. Het werd gemaakt door subprior Adrianus van Malins in 1481.

Hendrik Vanden Abeele

---

sit Tri-ni-tá-ti ú-ni-ce, Uni-tá-ti tri-ni. * In perhén-
ni secu-ló-rum témpo-re. Ÿ. Tri-ni-tá-ti lux perhén-nis, Uni-
tá-ti sic de-cus pérpe-tim. * In perhén-ni Gló-ri-a Pa-tri
et Fi-li-o et Spi-rí-tu-i sancto.

In tertio Nocturno.

A. Ká-ri-tas pa-ter est, grá-ti-a Xristus, communi-cá-ti-o Spi-ri-tus : O
be-á-ta Trí-ni-tas.

A. Ve-rax est Pa-ter, vé-ri-tas Fi-li-us, vé-ri-tas Spi-ri-tus : O be-á-
ta Trí-ni-tas.

A. Una i-gi-tur Pa-ter, Lo-gos, Fa-racly-túsq[ue] substá-n-ti-a est,
O be-á-ta Trí-ni-tas.

Rép.
VII. Summe Tri-ni-tá-ti, simpli-ci De-o u-na Di-vi-ni-
tas, zquá-lis gló-ri-a, co-e-tér-na ma-jé-stas : Pa-tri,
Pro-lí-que, sanctóq[ue] Flá-mi-ni. * Qui to-tum subdit su- is

or- bem lé- gi-bus. ̄. Prestet no- bis grá-ti-
am Dé- i-tas be- á- ta Pa- tris, ac Na- ti, pa- ri- tér[que] Spí- ri- tus
a- mi. * Qui to- tum, etc.

Rép.
VIII. Bene- dí- cámus Pa- trí et Fí- li- o cum Sancto Spí- ri- tu :
Laudé- mus et su- perexal- té- mus e- um * In sé-
cu- la. ̄. Bene- díctus es Dómine, in firmaméto ce- li,
et lau- dábi- lis, et glo- ri- ó- sus * In sé-, etc.

Rép.
IX. Te De- um Pa- trem ingé- ni- tum, te Fí- li- um unigé- ni-
tum, te Spí- ri- tum Sanc- tum Pará- ly- tum, sanc- tam et
indi- ví- du- am Tri- ni- tá- tem to- to corde et o- re con- fi- té-
mur, laudá- mus atq[ue] bene- dí- cimus. * Ti- bi glo- ri- a
in sé- cu- la. ̄. Quóni- m magnus es tu,
et fáci- ens mi- ra- bí- li- a, tu es De- us so- lus. * Tibi. Gló- ri-

Jordi Savall © Vico Chamla

IN DE KIJKER

vr 26.02.10 / 20.00 / Concertzaal
HESPÈRION XXI / MONTSERRAT FIGUERAS &
JORDI SAVALL

Het Lied van de Sibille voorspelt de Apocalyps en werd lang gezongen in kerken en kloosters over heel Europa. De Iberische sopraan Montserrat Figueras evocert en incarneert het orakel, in het gezelschap van Jordi Savalls Capella Reial de Catalunya en Hespèrion XXI. Bezwerende muziek uit de mist van het verleden.

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

Region
West-Vlaanderen

BRUGGE

DeMorgen
een open geest doet meer

Knack
weekend
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY

ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER